Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 150/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Munuais- ja maksaliitto ry:n asiantuntijalausunto

Munuais- ja maksaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiassa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muun muassa selkeytettäväksi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain mukaista luovutuspäivärahaa koskevaa sairausvakuutuslain sääntelyä. Lisäksi luovutuspäivärahan määräytymistä muutettaisiin siten, että sen määrä vastaisi elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta taikka siihen liittyviin välttämättömiin tutkimuksiin osallistumisesta aiheutunutta ansionmenetystä.

Liitto kannattaa ehdotettuja muutoksia ja katsoo niiden olevan tarkoituksenmukaisia ja kattavia sekä parantavan munuaisen luovuttajan asemaa. Liitto pitää tärkeänä luovutuspäivärahaa koskevan sääntelyn selkeyttämistä ja hyvänä ratkaisua pyrkiä yhdenmukaistamaan luovutuspäivärahan määräytymistä ja muuta sääntelyä tartuntatautipäivärahan kanssa. Muutokset hyödyttävät sekä munuaisen luovuttajaa että yhteiskuntaa. Ne myös lisäävät luovuttajien yhdenvertaisuutta, koska ansionmenetyksen määrä ei olisi enää riippuvainen siitä, maksaako työnantaja palkkaa työstä poissaolon ajalta. Lisäksi muutokset ovat Elinluovutus- ja elinsiirtotoiminnan kansallisen toimintasuunnitelman 2023–2033 tavoitteiden mukaisia.

Toimiva munuaissiirre säästää jo ensimmäisen vuoden kuluttua leikkauksesta yhteiskunnan varoja n. 40 000–50 000 €/vuosi verrattuna dialyysihoitoon. Koska nykyään munuaissiirteet toimivat keskimäärin noin 20 vuoden ajan, säästää yksi onnistunut munuaisensiirto satojatuhansia euroja. Munuaisensiirto elävältä luovuttajalta voidaan tehdä parhaassa tapauksessa ilman edeltävää dialyysihoitoa. Elävältä luovuttajalta tehdyn siirron ennuste on parempi ja siirre toimii pidempään kuin aivokuolleelta luovuttajalta saatu siirre, koska munuainen saadaan tutkitusti terveeltä luovuttajalta ja leikkaus voidaan tehdä ennalta suunniteltuna ajankohtana.

Suomessa munuaisen luovuttajalle aiheutuu luovutuksesta taloudellisia seurauksia, mikä on erittäin epäoikeudenmukaista ja voi joissakin tilanteissa estää luovutuksen, vaikka edellytykset sille olisivat muuten olemassa. Siirrettävistä elimistä on jatkuvasti pula, joten on tärkeää varmistaa, että taloudelliset seikat eivät estä munuaisen luovuttamista. Muun muassa Ruotsissa ja Norjassa on jo vuosien ajan korvattu munuaisen luovuttajalle luovutukseen liittyvät kulut ja siitä aiheutuva ansionmenetys täysimääräisesti. Munuaisensiirrot eläviltä luovuttajilta tuovat jo nykyisellään merkittäviä säästöjä yhteiskunnalle. Esityksessä luovutuspäivärahan määräytymistä koskevan muutoksen taloudelliset vaikutukset arvioidaan vähäisiksi. Mikäli luovuttajien määrä lisääntyy luovuttajan taloudellisen rasituksen pienentyessä, tuo tämä lisäsäästöjä terveydenhuollolle.

WHO:n julkaisemien periaatteiden (WHO Guiding Principles on Human Cell, Tissue and Organ Transplantation, 2010) viidennessä kohdassa todetaan, että vaikka luovuttaja ei saa

hyötyä munuaisen luovutuksesta taloudellisesti, elävälle luovuttajalle aiheutuneiden kohtuullisten ja todennettavien kustannusten, kuten ansionmenetyksen ja lääkekustannusten korvaaminen on sallittua. EKHA (European Kidney Health Alliance) on tehnyt yhteisen lausuman (A Shared Vision for Improving Organ Donation and Transplantation in the EU, 2019), jossa vaaditaan parantamaan elävän luovutuksen oikeudellisia ja institutionaalisia puitteita varmistamalla, että luovuttajalle ei aiheudu luovutuksesta taloudellista menetystä. Elävää luovuttajaa tulee suojella muun muassa aineellista vahinkoa vastaan.

Liitto katsoo, että luovutuspäivärahaan esitetyt muutokset noudattavat kudoslain 18 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa palkkion lupaamisesta tai suorittamisesta luovuttajalle. Esitetyillä luovutuspäivärahan myöntämisen edellytyksillä voidaan varmistaa, että luovutus ei tuota luovuttajalle taloudellista hyötyä.

Säännöskohtaisissa perusteluissa elimen irrottamistoimenpiteeseen luetaan kuuluviksi luovuttajalle suoritettavat tutkimukset, hänelle irrotusta varten annettavat hoidot, itse toimenpide, jossa irrotus tapahtuu ja tämän toimenpiteen vaatima jatkohoito, kuntoutus ja toipuminen. Lisäksi todetaan, että luovutuspäivärahaa voidaan maksaa myös seurantakäyntien ajalta. Luettelo on liiton mielestä kattava. Nykyisen soveltamiskäytännön mukaan luovutuspäivärahaa voidaan maksaa luovutukseen liittyvien välttämättömien tutkimusten yhteydessä, jos työstä estyminen kestää lähes koko päivän. Myös matka-aika otetaan huomioon työstä estymisen kokopäiväisyyttä arvioitaessa. Tämä käytäntö on tärkeää säilyttää.

Luovuttajalle aiheutuu munuaisen luovutukseen liittyen kustannuksia ansionmenetyksen ohella myös matkoista ja pysäköinnistä. Sairausvakuutuslain (1224/2004) 4 luvun 2 §:n mukaisesti Kela korvaa elimen siirtoa varten tai siirron edellytysten selvittämiseksi tehdyt matkat elimen vastaanottajan kustannuksina. Korvauksen hakijana voi olla myös elimen luovuttaja (perheenjäsen, sukulainen). Luovuttaja maksaa jokaisesta matkasta 25 euron suuruisen omavastuun. Anonyymillä munuaisen luovuttajalla ei ole mahdollisuutta hakea korvausta matkoista sairausvakuutuslain perusteella, vaan hänen tulee maksaa kaikki kustannukset itse. Liitto esittääkin, että jatkossa selvitettäisiin mahdollisuutta tehdä sairausvakuutuslakiin tarvittavat muutokset, jotka mahdollistaisivat matkoista ja pysäköinnistä aiheutuvien kustannusten korvaamisen luovuttajalle täysimääräisesti.

Helsingissä 17.11.2025

Sari Högström
toiminnanjohtaja
Munuais- ja maksaliitto
Puh. 050 5367 258
sari.hogstrom@muma.fi